

HERMAN PLEIJ

Herman Pleij is emeritus hoogleraar Historische Nederlandse Letterkunde en gespecialiseerd in de literatuur van de middeleeuwen. Pleij heeft verschillende historische werken geschreven en is vaak op televisie waar hij op enthousiaste wijze historische gebeurtenissen duidt.

Ben Vriesema
is hoofdredacteur
van Kleio.

WELK NUT HEEFT GESCHIEDENIS VOLGENS U?

Geschiedenis leert relativeren – het voornaamste wapen tegen terrorisme. Verder biedt het verleden training in opties voor de toekomst en in oefeningen voor zelfkennis en levert het een beter begrip van de eigentijdse werkelijkheid. Tot slot vestigt de bestudering van het verleden een gemeenschappelijk referentiekader voor de eigen gemeenschap.

WELKE HISTORISCHE FILM HEEFT DE MEESTE INDRUK OP U GEMAAKT?

Jean-Jacques Annaud, La Guerre du Feu (1981), in het Engels vertaald als Quest for Fire.

Boven: Scène uit La Guerre du Feu. Rechts: Willem van Oranje op 22-jarige leeftijd. Schilderij van Anthony Moor, 1555.

WAT IS VOLGENS U HET BELANGRIJKSTE IN HET GESCHIEDENISONDERWIJS?

Het belangrijkste is leren vragen stellen aan het verleden. We zijn immers in alles erfgenaam: ongevraagd zitten we opgescheept met een vracht aan raadselachtigheid. Hoezo? Waarom? Wat moet ik daarmee?

WELKE HISTORISCHE PERIODE SPREEKT U HET MEESTE AAN?

De late middeleeuwen, want toen is de moderne samenleving geboren en vanaf die periode kunnen we in de meeste opzichten ononderbroken lijnen naar nu trekken.

HOE VINDT U DAT GESCHIEDENISONDERWIJS AAN EEN MIDDELBARE SCHOOL MOET WORDEN GEDOCEERD?

Ik zou beginnen met leerlingen te leren open te staan voor verwondering. En probeer af te komen van het idee dat er niets nieuws onder de zon is. Dat laatste is een quasigeruststellende reflex, omdat zogenaamde herkenningen van hetzelfde in het verleden suggereren dat er in feite nooit verrassingen kunnen komen en je dus met een gerust hart kunt gaan slapen. Niets is ooit hetzelfde. We zijn geen herhalingen of kopieën van vroeger. Alles verloopt langs lijnen van ontwikkeling, nooit parallel en bovendien hortend en stotend. Zo houdt het begrip 'burger' rond 1500 iets anders in dan rond 2000, maar het een staat niet los van het ander. Bewustwordingen van deze aard zou ik aan de hand van opdrachten en kleine projecten tot stand willen brengen. Daarnaast horen de leerlingen te kunnen beschikken over kennis van een raamwerk van de geschiedenis: zonder zo'n kruiwagen kom je nergens.

WELKE HISTORISCHE STUDIE OF WELKE HISTORISCHE ROMAN MAAKTE DE MEESTE INDRUK OP U?

Johan Huizinga, Herfsttij der Middeleeuwen (1919).

WELKE HISTORISCHE PERSOON SPREEKT U HET MEESTE AAN?

Willem van Oranje spreekt mij zeer aan vanwege de wonderbaarlijke combinatie van eigenschappen in één persoon. Hij is niet alleen een ijdele levensgenieter, maar ook een man die zich willens en wetens opoffert voor wie hij zich verantwoordelijk voelt: de bewoners van de Lage Landen.

WAT IS VOOR U EEN BELANGRIJKE LIEU DE MÉMOIRE?

Een belangrijke plaats van herinnering is voor mij het Jachtslot Hubertus in Het Nationale Park De Hoge Veluwe. Ik zoek die plek geregeld op, vanwege de onovertroffen poging in steen om de natuur te evenaren in harmonie. Daar sta ik altijd weer even stil bij de mooie gedachten die met of zonder gezelschap bij mij opkwamen. En er komen elke keer weer nieuwe bij.

Jachthuis Sint-Hubertus, ontwerp van architect Berlage.

KUNT U ZICH NOG VEEL HERINNEREN VAN DE GESCHIEDENISLESSEN TIJDENS UW JEUGD?

Geschiedenis vroeger op school trok mij aan door de verhalen met een kop en een staart, gebracht door docenten die konden vertellen – daar heb ik tot mijn geluk verschillende van mogen meemaken. Aantrekkelijk vond ik ook hun levendige nabootsing en de getoonde plaatjes van historische figuren en gebeurtenissen.

WAT IS UW MEEST DIERBARE BEZIT DAT OOK HISTORISCHE WAARDE HEEFT?

Ik bezit een paar incomplete oude drukken in de volkstaal van rond 1500. Prachtige typografie, vet gedrukt met glimmende (bij wijze van spreken) zwarte inkt en hier en daar zelfs een experiment om ook wat koptitels met rode inkt te drukken. Die neem ik geregeld uit de kast.

ALS U MORGEN EEN HISTORISCH ONDERZOEK ZOU MOGEN BEGINNEN, WAT ZOU DAN HET ONDERWERP ZIJN?

Ik zou onmiddellijk beginnen aan een breed, multidisciplinair onderzoek naar de rechtvaardiging van genot in de middeleeuwen.

DENKT U DAT DE HISTORISCHE CANON NUT HEEFT VOOR HET GESCHIEDENISONDERWIJS?

De canon is een buitengewoon nuttig, didactisch instrument. Zonder houvast en ordening krijg je geen vat op het verleden. Heel gelukkig is de typering 'vensters' bij de eerste canon. Het gaat inderdaad om gecreëerde uitkijkpunten, die niets vastleggen. Een canon moet zich namelijk niets gaan verbeelden. Hij blijft een hulpmiddel om aan de slag te gaan en hoort zich nimmer te verzelfstandigen. Daaruit volgt ook dat hij steeds herzien kan worden, terzijde geschoven of vergeten. In dat opzicht is de canon de tweelingbroer van de periodisering.

WAT IS DE MEEST RECENTE 'HISTORISCHE SENSATIE' DIE U HEBT GEHAD?

In het kader van de voorbereiding van een tentoonstelling deze zomer in Museum Catharijneconvent te Utrecht mocht ik vele middeleeuwse beelden, die anders nooit uit de kast komen, door mijn handen laten gaan. Ze bleken nog springlevend. Vooral het kleine, blote kindje Jezus, triomfantelijk de wereld in kijkend, liet zich met plezier oppakken.

'Niets is ooit hetzelfde. We zijn geen herhalingen of kopieën van vroeger. Alles verloopt langs lijnen van ontwikkeling, nooit parallel en bovendien hortend en stotend'

Net zoals dat zo'n vijf eeuwen geleden gebeurde door de nonnen die hem even van Maria mochten lenen – om hem aan te kleden, te wiegen en in slaap te zingen in de kersttijd. Ik weet zeker dat ik hun vingerafdrukken nog kon zien.

Portret van Desiderius Erasmus door Hans Holbein de Jonge, 1523.

KENT U EEN HISTORISCHE PERSOON DIE (OP ONDERDELEN) OP U LIJKT?

Graag zou ik iets weg willen hebben van Erasmus. En dan gaat het mij in het bijzonder om zijn didactisch vermogen velen ertoe te bewegen de betrokkenheid van elk menselijk bedrijf te onderkennen en daarnaar te handelen. Geen absolutisme en geen eerwraak, maar overleg en compromissen, gedogen en tolereren. ■